

EGYETEM

Jól működött a szabadságharc utáni osztrák titkosrendőrség

Ez a tartalom archív! A cikkben szereplő információk a megjelenés óta megváltozhattak.

Megjelent: 2015.10.11. 08:30

Szerző: **Tóth Marcell**

Könyvbemutatót tartottak a TIK-ben. Deák Ágnes véletlenül talált rá a témára. A Habsburgok államrendőrsége hatékonyak számított a 19. századi viszonyok között.

Deák Ágnes „Zsandáros és policzájós idők” – Államrendőrség Magyarországon, 1849-1867 című könyvét mutatták be nemrég az SZTE József Attila Tanulmányi és Információs Központban. A beszélgetésen, amelyen Pelyach István töltötte be a kérdezői szerepet, oktatók és hallgatók is megjelentek. Az SZTE Bölcsészettudományi Kar egyetemi tanára, Deák Ágnes véletlenül talált rá a témára, egy másról szóló kutatása kapcsán látott meg néhány államrendőrséghez kapcsolódó dokumentumot. Végül az akkor kutatott téma a múlté lett, s a mellékesen kezébe akadt iratok egy nagyszabású munka első lépéseinek segítőivé váltak.

Zökkenőmentesen jött létre az államrendőrség 1849-ben

„Már 1848 előtt létezett kialakult állambiztonsági hálózat a Habsburg Birodalomban, igaz ez Magyarországon csak részlegesen jött létre. Tagjai informátorok és hivatalnokok voltak, de

1848 tavaszán napok alatt széthullott. *Alexander von Bach* irányításával 1849 tavaszán kezdték újra felépíteni az örökös tartományokban a szervezetet, így az év őszén már könnyű volt létrehozni a hálózatát Magyarországon, zökkenőmentesen át lehetett vinni az addigi tapasztalatokat” – mondta az előzményekről Deák Ágnes.

A történész bemutatta, hogy sokszínű gyakorlat alapján épült ki az államrendőrségi hálózat az európai országokban a 19. század folyamán. Egyes államokban nem választották szét a közbiztonsági és államrendőrségi feladatokat, máshol külön szervezeteket hoztak létre, míg Anglia egy egyedi speciális példa. Ausztria az előbbi kategóriába tartozott, így a kiegyezésig Magyarországon is egységes irányítás alá tartoztak ezek a feladatok.

Hiába vetélkedett Bach és Kempen

Mivel Bach számára fontos volt, hogy egyfajta „alkotmányos kontroll” is működjön, 1852 áprilisáig a Belügyminisztérium kezelte az ügyeket, ellentétben a forradalom előtti állapotokkal, amikor külön „rendőr-minisztérium” létezett.

Miután *Johann Franz Kempen von Fichtenstamm* báró (2011-ig Szeged díszpolgára – szerk.) lett a rendőrhatalóság vezetője, közvetlen az uralkodó első hadsegéde részére adták át a jelentéseket: ez az uralkodó befolyásának növekedését, Bach számára pedig saját lehetőségeinek csökkenését jelentette. A miniszteri tanács tagjai éveken keresztül hiába próbálták hívni Kempent, hogy álljon közénk, csupán 1856-1857-re sikerült elérni, hogy legalább részt vegyen az üléseiken. Kempen és Bach eközben folyamatosan

vetélkedett egymással: győztest nem hirdettek, az uralkodó egyszerre váltotta le őket 1859-ben – derült ki a pódiumbeszélgetésből.

A titkos levélbontogatás azonban sem a miniszterekhez, sem Bachhoz, sem Kempenhez nem tartozott, csak az uralkodóhoz, az ő asztaláról csöpögtették folyamatosan vissza az információkat az illetékesekhez.

A fontosabb vezetők osztrákok voltak

„Az államrendőrség magyarországi adaptációjában a főszerepet a hadsereg játszotta, a 3. hadseregen belül már 1849 megkezdték az ilyen munkákat végrehajtó szervek létrehozását. Később fokozatosan vette át az államrendőrség a hadseregtől ezeket a feladatokat. Rendőrigazgatóságokat hoztak létre a fontosabb közigazgatási központokban, például Nagyszebenben, Kolozsváron, Temesváron, Budán. Rendőrbiztosságokat alapítottak a nagyobb közlekedési csomópontokban, többek között Nagykanizsán és Szegeden is” – magyarázta Deák Ágnes.

„A rendőrigazgatók többsége a Lajtán túlról, azon belül Bécsből jött, s már 1848 előtt aktív volt a kutatások szerint, beosztottjaikról viszont alig tudunk, nem zajlott még le elemzés ebben a témában. Mivel a források többsége német, a neveket is németes formában írták le, így az esetek nagy részében nem tudni, hogy ki, milyen származású” – mutatott rá a kutatás nehézségeire az egyetemi tanár.

A tömeg is lehet véleményformáló erő

Sok esetben csupán a véletlenül múlt, hogy milyen lett az információs hálózat, habár az alapelvek közösek voltak. 1848-ból sok tapasztalatot vontak le, rájöttek, hogy a tömeg is lehet véleményformáló erő, így a korábbi célpont, a politikai (és egyházi) elit mellé újabb került: az átlagember.

Az új elvárások miatt kívánatos lett, hogy minden társadalmi rétegből gyűjthessenek információt. A források szerint a besúgók többsége önként jelentkezett, azonban ellenpéldák is léteztek, például „nagyon gyanús”, ha valaki letartóztatása után vált „önkéntessé”. Az esetek

markáns részénél anyagi motivációból csatlakoztak. Egyesek csak fedőnévvel jelentettek, ezek általában számok, ókori nevek voltak.

„A legkiválóbb besúgók, mint *Wargha István*, aki *Noszlopy Gáspár* elfogásában és a Szent Korona megtalálásában is fontos szerepet játszott, évi 1200 forintot kerestek, ez körülbelül egy egyetemi tanár fizetésével egyezett meg, miközben a megyei hivatalnokok ennek felét kapták. Az átlag azonban évi 120-240 forintért dolgozott, ez megélhetésnek kevés volt, maximum fizetéskiegészítésként jöhetett szóba” – mondta Deák Ágnes. Kezdetben az emigrációra helyezték a hangsúlyt, 1852 után azonban kiegyenlítődték a hazai és külföldi szálak.

„Jelentkezett a teljesítménykényszer, akkor is írtak, ha nem történt semmi, de ezt a rendőrhivatalnokok is tudták, átrostálták a jelentéseket mindig. Nem feltétlenül csak jelentettek, időnként kaptak megbízásokat. Probléma, hogy csak egyetlen jelentésgyűjtemény maradt fenn, mivel a gyakorlat – habár erről nem volt előírás – az volt, hogy minden jelentést megsemmisítettek, csak a fontos ügyeket másolták át, így nem maradt meg a besúgók kézírása” – magyarázta az oktató.

Mikor fürdőzött Garibaldi Pöstyénben?

Az 1860-as években a *Schmerling*-provizórium alatt nehezebb körülmények között kellett dolgoznia az államrendőrségnek, mert mindenki tudta, hogy csupán átmeneti időszak lesz, így kevesebben, több pénzért, de nagyobb elővigyázatossággal dolgoztak. A kiegyezés létrejöttével már egy új korszak kezdődött el.

„A korszak titkosrendőrségéről elmondható, hogy hatékony volt, szinte minden politikai szervezkedést egy-két hét után megfigyeltek, a közhangulatról is használható jelentéseket nyújtottak. Igaz, időnként voltak baklövéseik, *Garibaldi* például sosem fürdőzött Pöstyénben...” – zárta szavait Deák Ágnes.

SZEGEDMA

Szegedma Hírportál
kb. 2 éve

f

A Habsburgok államrendőrsége hatékonynak számított a 19. századi viszonyok között - derült ki egy szegedi könyvbemutatón.
KLIKK: <http://szegedma.hu/?p=576252>

Jól működött a szabadságharc utáni osztrák titkosrendőrség
Könyvbemutatót tartottak a TIK-ben. Deák Ágnes véletlenül talált rá a témára. A Habs...

SZEGEDMA.HU

👍

6

💬

Hozzászólók

➔

5